

Artikelarkiv Arvesølv 2006

Martins erindringer

af *Jens Christian Nielsn*

Under et besøg i Munkebo den 26. maj 2001 afleverede Martin Larsen til Lokalhistorisk Arkiv noget arkivmateriale og sine erindringer om drengeårene i Munkebo. To dage senere døde han i sit hjem i Frederikshavn. Det følgende er mine uddrag fra erindringerne.

Jeg blev født i Strandgyden i 1933. Min far var fisker, og vi boede i det tredje hus regnet fra Lavard (Nielsens) hus, som lå over for kroen. Strandgyden gik fra kroen ud til Hans Maylands og Frederik Lillesøs huse. Derfra og til Lindøhusene hed det "Inddæmningen".

Jeg husker, da Per Tækkemands hus i Nørregade brændte. Det kom til at betyde nye legekammerater for mig, da Tækkemandens nye hus blev nabo til vores - det blev kaldt "Kunstmalerens" hus, fordi Tækkemandens søn (Laurits Hansen) var kunstmaler og boede også i huset sammen med sin familie.

Det næste der står tydeligt i min erindring er 9. april 1940. Jeg var begyndt i skolen, hvor vi gik hver anden dag. De første 3 år gik vi i forskolen hos frøken Jensen, og de sidste 4 i den store skole hos Rud Hansen. De var personligheder, der på hver sin måde kom til at præge vores skolegang.

Den 9. april 1940 var en dag med solskin og varmt vejr. Jeg blev vækket af en mærkelig snurrende lyd, som jeg ikke kunne genkende. Da jeg kom op og så ud var det flyvemaskiner.

Min bedstefar, som boede i samme hus som far og mor, kom ind og sagde: "Der er noue galt, så manne fløjere har v'itte i Danmark". Jeg gik til skolen, hvor Rud Hansen sendte os hjem igen. Han havde hørt i radioen, at Danmark var blevet besat af tyskerne. Hvad det betød, kunne vi ikke rigtig forstå, men det fik vi "de 5 forbandede år" til at lære.

Min far og farbror havde fiskekutter sammen. Dengang var det ikke almindeligt med radio ombord. Under fiskeri på Odense Fjord havde de også undret sig, over hvad der skete. På et tidspunkt løb en af de andre fiskekuttere op på siden af dem. Det var Lille Knud, der havde radio om bord, og han fortalte, at de hellere måtte sejle hjem, da vi var blevet besat af tyskerne - så de kom også tidligt hjem den dag.

I Munkebo skete der ikke noget særligt under krigen, men det væltede ind med nye ting: Mørklægning af vinduerne om aftenen og natten, rationeringsmærker,

Martin (siddende) og hans far Skov i haven på Strandvejen 4

udgangsforbud, forsamlingsforbud. Det var forbudt at være mere end 5 mennesker samlet, men alt kan jo omgås, så man stod i klynger inden for hørevidde.

En vinter under krigen holdt tyskerne skydning fra Snekkeled-bondens marker op over Munkebo Bakke. Oppe i tårnet stod en, som gav besked om korrektioner ned til kanonerne, der skulle træffe en ø i fjorden ved navn Roholm.

De ramte godt nok øen, for sommeren efter var Rasmus Larsen og jeg derovre, og da var der huller og sprængstykker overalt. Vi samlede stumperne fra granaterne sammen og solgte det som gammel jern. De bedste stumper var dem med messing på, og de blev samlet først. Vi havde den fidus for os selv i 3-4 dage, så blev vi for mange om det.

Granatstumper fundet af Børge Reinicke på Roholm i 2005

Jeg kan også huske aftenen den 4. maj 1945. Min bedstefar, Martin Larsen, var blevet valgt til det daværende Landsting, og han havde telefon. Han var i København "på Tinge" og hørte allerede samme aften, at tyskerne havde kapituleret, og han ringede hjem til bedstemor Louise, som helt forpustet kom løbende om til os i Strandgyden og fortalte, at nu var besættelsen slut, og mørklægningen blev revet ned, og der blev tændt lys i vinduerne.

Da sommeren kom og det var tid at sætte ålekvaserne i vandet, kom jeg på Noret med Karl Bondesen, som var så fint sejlsende, at han kun brugte motor. Han var gammel matros fra de store engelske og tyske sejlskibe, og han lærte mig at sy sejl og splejse, samt at lave alle slags knob og stik - samt at man under ingen omstændigheder måtte fløjte eller kradse på masten. Det betød dårligt vejr.

Jeg var også med "Rense" (Marentius Nielsen). Hans kvase hed "Danebrog" og var sejlførende uden motor. Af ham lærte jeg at bøde vod og lave ålekroge samt at holde en gammel rådden og læk kvase flydende med savsmuld.

Der var altid noget at lære hos de forskellige fiskere. Johannes Pedersen lærte mig de forskellige kendemærker i land, så vi kunne finde tilbage til nøjagtig det samme sted, hvor der var godt at "trække". Af "Karl Urmager" lærte jeg at passe og starte en gammeldags glødehovedmotor og at skille den ad. Han havde den vane, at når motoren gik godt, så skulle den skilles ad for at se, hvorfor den gik godt - og det samme, hvis den ikke gik godt.

Min halvfætter Rasmus ude fra "marken på Lindø" og jeg havde fundet ud af, at Rud Hansen var glad for muslinger, så vi fandt nogle banker i Odense fjorden, som var lette at komme til ved lavvande, og hentede muslinger til Rud Hansen. Det gav os en halv fridag, og det var jo ikke så tosset.

Jeg blev konfirmeret af pastor Poul Melby, der var alle tiders præst. Han fik os til at lytte, når han talte om bibelen og Gud. Han brugte nemlig ganske almindelige ord og vendinger, som var til at forstå. Han var ikke særlig afholdt blandt de såkaldt "store og fine" i sognet, fordi han omgikkes meget de "almindelige" i sognet.

Da konfirmationen var nær, skulle der ses på tøj, men der var ikke særlig godt stof at få, så mor fandt fars brudetøj frem. Det tog hun med til Odense til sin fætter, der var skrædder, og brudetøjet blev lavet om til mig. Jeg blev altså konfirmeret i samme tøj som far blev gift i.

Efter konfirmationen begyndte jeg i Nørregades Friskole i Odense. Det var en stor omvæltning fra Munkebo, at vi skulle i skole hver dag. Der var flere fra Munkebo, der kom til at gå i skole i Odense. Vi cyklede 3-4 km til stationen i Dræby og tog

med toget til Odense, og da OKMJ ikke just var et hurtigtog, kunne man nå at lære en del lektier på vejen. Især nogle af pigerne var skrappe til regning og matematik, og da jeg var mere stærk i sprog, blev der lavet nogle byttehandler med opgaverne.

I Munkebo samledes børn og unge ved tørrepladsen over for kroen eller ved Jennys ishus overfor Fjordvej 50. På tørrepladsen blev der spillet "Jepe" også kendt som at "spille pind". Der kunne være spillere med fra 6-8 år og op til 20-25 år, og somme tider var der 12-14 deltagere på hvert hold, og det kunne gå hårdt til, når de store var med - så måtte man dukke sig for ikke at blive ramt af pinden.

Engang havde jeg nær mistet mit ene øje under spillet. Jens Christian fra Fjordhuset slog hårdt til pinden, og jeg ville gribe ham ud, men pinden smuttede i hænderne på mig og ramte mig i øjenkrogen, så blodet flød. Jens Christian blev bange og løb hjem og kom ikke om til mig et par dage - indtil min far gik om og sagde til ham: "Kom du bare om til os igen, Martin er sgtutte død".

Om foråret og sommeren dukkede bisserne op.

De blev også kaldt landevejens riddere og var som regel flinke nok, især hvis de fik en bid brød og en dram, som helst skulle være kogesprit. Der var også nogle kedelige fyre iblandt, som de andre farende svende ikke ville være sammen med.

Det var "Pe' Dævel" eller "Peter Munkebo", som han også blev kaldt, fordi han var født i Munkebo. "Fløjte Karl" og "Store Karl Langlænder" var andre personligheder, der også kunne være ude på spektakler. Om efteråret var det "Kirkebanken" der trak. Her blev leget "Gemme".

En af mine kammerater fra skoletiden i Munkebo var Bent "Skomager". Vi sejlede på Noret i min pram, som jeg fik af min far, da jeg fyldte otte år. Vi roede over til Ulriksholm skoven og til "Lunehoved". Senere fik jeg sejl til prammen.

Bent og jeg var meget fiskeinteresserede, så da jeg fik et ålevod til prammen, fandt vi nogle klemmer med kasserede ålekroge i bedstefar Martins baghus. Dem fik vi lov til at lave klar, men vi havde et stort problem: Nye kroge kostede 25 øre for 100 stk., og det beløb sig til 3 kr., så gode råd var dyre.

Men bedstefar lånte os pengene og den første agn, og vi skulle betale tilbage, når vi havde fanget så mange ål, at vi kunne sælge dem. Det varede kun to udsætninger af kroge, så kunne vi selv købe kroge og agn - og pengene blev betalt tilbage. Vi fangede mange ål den sommer og strakte pengene ved at hjælpe de andre fiskere med at "klemme op" når de kom ind med deres kroge.

Bent Stawski og jeg legede nede ved stranden, hvor han boede i "Steinfeldts hus". Vi lavede skibe og sejlede med dem ved stranden, og vi byggede huler på marken. Med Jens Christian legede vi for det meste i hans hjem, for der var plads hele vejen rundt omkring huset. Det var Jens Christian far ikke altid glad for, når han kom fra arbejde og så, hvad der var trampet ned.

Ude ved Rasmus Larsen på Lindø marken havde vi "Storstranden" ved Odense Fjord at lege ved, samt "potterne", den lille mose og den store mose. Når det var

Karl Urmager tjærer sin båd "Rasmine" på tørrepladsen ved noret.

kælkevejr, gik det løs på "Dalbys høj". Her kom alle børn fra Munkebo og Strandgyden i nogenlunde skøn forening. Der kunne dog opstå gnidninger over, hvem der skulle kælke, når der var flere om samme kælk.

En af de hårde vintre under krigen lå snedriverne så højt oppe ved skorstenen på smedjen i Nørregade, at vi kunne kaste sne ned gennem skorstenen ned i essen - men smeden mente ikke, at det var sjovt, så det blev en kort fornøjelse.

Fiskerne på "fjorden" (noret) havde ofte kaldenavne, f.eks. blev min far og farbror kaldt "Skoverne". Jeg gik under Lille Skov eller Lille Martin, da min bedstefar hed Martin og selvfølgelig hed Martin "Lavsén". Marentius Nielsen gik under navnet "Rense". Hans sønner kunne jo så ikke hedde andet end Ras Rense, Karl Rense og Erik Rense.

Karl Urmager fik navn efter faderen, som var urmager. Emil Pedersen var en meget stor mand og blev kaldt Store Emil, men han var udlært smed og kaldtes også smeden. Tilflyttere fik navn efter det sted, de kom fra, f.eks. "Samsøerne", der var to brødre fra Samsø.

Niels Peder og Martin Eriksen ved barkegryden på Lindø i slutningen af 1930'erne.

Fiskerne på Lindø var bl.a. Marius og Kristian Petterson, Erik og Martin Eriksen, Anders og Thorkild Clausen, Kristian Knudsen, Hans Mayland, Jens og Laurids Petersen (Lillesø), og fra Vierø husker jeg Ejnar og Otto Petterson.

Det meste fiskeri foregik forår og sommer med åleruser. Indtil krigen kom, tog Marius og Kristian hvert år af sted om foråret med båden lastet med ruser til Marstal og vendte hjem om efteråret.

De andre satte ruser og kroge på "Storstranden" hele foråret og sommeren. Når efterret nærmede sig, var det tid til at gøre torskeruser og torskekroge klar. Det var især "Lillesøerne" og Anders og Thorkild der satte kroge, for de havde en lille båd med styrehus og lugar, så der kunne overnattes ombord. Krogene blev sat ude ved Fyns Hoved og på Lillegrunden, så fiskerne var af og til nødt til at lægge til i Korshavn til næste morgen.

Når Kristian og Marius var kommet hjem og havde rigget om, brugte de ofte snurrevod på "Storstranden". Andre lavede lidt fiskeri med torskeruser, hvis isen ikke lukkede fjorden. Ejnar og Otto havde en båd, som de trawlede med i farvandet nord for Fyn. Det var helårsfiskeri, idet de til forskel fra de andre landede deres fisk på Bregør havn og sejlede derfra op til "Kvislen" (udfor Lindø).

På Noret foregik det meste fiskeri med ålevod fra sejlkvase og joller samt reje- og åleruser. På sommeraftenerne, og det var "blegvand", blev der blusset ål. Det foregik fra en jolle eller pram med en petroleumslampe forrest, og så skulle man være hurtig med ålejernet. Når efteråret kom, blev det tid for torskeruser og agnfiskeri.

Når Noret var dækket af is - det skete næsten hver vinter - blev store slæder lastet med åluser, isøkser og ålejern, og så startede en kold sæson med isfiskeri. Det var ikke ualmindeligt at se 12-15 fiskere samlet på et og samme sted ude på isen. Der blev sat ruser under isen, og når det var overstået, kom der gang i ålejernene.

I tiden op til og under krigen mener jeg, der var omkring 10-12 familier der levede af fiskeri. Dertil kom yderligere 12-14 fiskere, der delfiskede. Man sagde dengang: "I Munkebo fisker alle undtagen præsten og skolelæreren - de stanger ål".